

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะ อสม. ในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยการเสริมสร้างพลังที่สอดคล้องกับบริบทและวิถีชีวิตของชุมชน ครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. โดยวิธีการเสริมสร้างพลังในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและบริบทของชุมชน เจาะจงเลือกศึกษาในพื้นที่ตำบลบ้านใหม่สุขเกษม อ.กงไกรลาศ จ.สุโขทัย โดยใช้วิธีการศึกษาทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ (Mixed Method) แบ่งขั้นตอนการศึกษาออกเป็น 4 ขั้นตอนคือการเตรียมปัจจัยนำเข้า การค้นหาปัญหาสมรรถนะของอสม.ในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช การพัฒนาสมรรถนะ อสม. ในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยใช้กระบวนการเสริมสร้างพลัง และการประเมินผลกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ paired t-test และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลด้านบริบทและวิถีชีวิตของชุมชนตำบลบ้านใหม่สุขเกษม

ตำบลบ้านใหม่สุขเกษม ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย มีพื้นที่ทั้งสิ้น 20,625 ไร่ เป็นพื้นที่ทำนาถึง 16,501 ไร่ (ร้อยละ 80.01) ประกอบด้วย 8 หมู่บ้าน ประชากรทั้งสิ้น 4,785 คน สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มและมีความอุดมสมบูรณ์ โดยมีคลองส่งน้ำทั้งที่เป็นคลองธรรมชาติและที่ได้รับการขุดลอกถึง 12 แห่งเพื่อรับน้ำจากเขื่อนนเรศวร อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก รวมทั้งมีหนองและบึงที่เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีน้ำตลอดทั้งปี จำนวน 5 แห่ง และมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของชุมชนมายาวนาน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา (ร้อยละ 56.37 ของครัวเรือน) โดยทำนาเฉลี่ยปีละ 2 ครั้ง ใช้ระยะเวลาประมาณ 8 เดือนตั้งแต่เดือนอ้าย (ธันวาคม) ถึงเดือนแปด (กรกฎาคม) โดยจะมีชาวบ้านและ อสม. บางคนรับจ้าง ฉีดพ่นยาฆ่าแมลง ฉีดพ่นยาฆ่าหญ้า สอร์โมนและสารเร่งต่างๆ รับจ้างหว่านปุ๋ย รับจ้างหว่านข้าว รับจ้างไถนา รับจ้างปักนา ตีเทือกและรับจ้างเกี่ยวข้าว เป็นต้น โดยชุมชนเกิดใหม่ชาวบ้านจะนิยมสร้างบ้านเรือนตามแนวสองข้างถนน ซึ่งบ้านส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นบ้านสองชั้น ครึ่งตึกครึ่งไม้และบ้านตึกชั้นเดียว มีรั้วล้อมรอบบริเวณบ้าน การจัดตั้งบ้านเรือนเป็นไปอย่าง

ค่อนข้างมีระเบียบ ส่วนชุมชนเก่าชาวบ้านส่วนใหญ่จะนิยมตั้งบ้านเรือนริมลำคลองและถนนซอยไปทุ่งนา ลักษณะบ้านส่วนใหญ่เป็นบ้านเก่าที่ทำด้วยไม้ชั้นเดียวได้ทุนสูง การจัดตั้งบ้านเรือนกระจุกกระจายเป็นกลุ่มๆ ใกล้กับพื้นที่ทำการเกษตรของครอบครัว และส่วนใหญ่จะเป็นเครือญาติกัน โดยมีถนนคอนกรีตและถนนลาดยางเรียงตาม ลำคลองเพื่อใช้ในเดินทางและขนส่งสินค้า การเกษตร มีโรงสีข้าวขนาดใหญ่ จำนวน 1 แห่ง และโรงสีข้าวขนาดเล็ก จำนวน 5 แห่ง มีร้านจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืชกำจัดศัตรู จำนวน 14 ร้าน มีการแข่งขันกันจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและปุ๋ยในรูปแบบต่างๆ ทั้งการลดราคา การจับฉลากรางวัล และแจกของแถม รวมทั้งการขายสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในรูปเงินผ่อนเพราะชาวบ้านนิยมใช้ยาฆ่าแมลง ยากำจัดวัชพืช ยาฆ่าเชื้อราและโรคพืช รวมทั้งปุ๋ยเคมีและฮอร์โมนต่างๆ อย่างกว้างขวาง

2. ข้อมูลทั่วไปของ อสม.

ข้อมูลส่วนบุคคลของ อสม. พบว่า อสม. ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 55.00 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 20-44 ปี ร้อยละ 46.67 โดยมีอายุเฉลี่ย 44.50 ปี (S.D. = 9.33) ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสคู่ ร้อยละ 90.00 โดยส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 60.00 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา/ทำไร่/ทำสวน ร้อยละ 80.33 ส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 0-5000 บาท ร้อยละ 56.67 โดยมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 7386.67 บาท (S.D. = 7449.34) มีระยะเวลาการเป็น อสม. ระหว่าง 6-10 ปี มากที่สุด ร้อยละ 41.67 โดยมีระยะเวลาการเป็น อสม. เฉลี่ย 8.53 ปี (S.D. = 4.78) ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งอื่นๆ ทางสังคม ร้อยละ 53.33 โดยดำรงตำแหน่ง อบต. มากที่สุด ร้อยละ 18.33 ส่วนใหญ่มีภาระหนี้สิน ร้อยละ 95.00 โดยมีภาระหนี้สินกับกองทุนหมู่บ้านมากที่สุด ร้อยละ 78.33 ส่วนใหญ่มีที่ดินทำกิน ร้อยละ 93.33 โดยส่วนใหญ่มีที่ดินเป็นของตนเอง ร้อยละ 75.00 ซึ่งมีจำนวนที่ดินทำกิน มากกว่า 50 ไร่มากที่สุด ร้อยละ 28.57 โดยมีที่ดินทำกินเฉลี่ย 18.63 ไร่ (S.D. = 21.82) ในรอบปีที่ผ่านมามีส่วนใหญ่ปลูกพืช 1-2 ชนิด ร้อยละ 96.67 และส่วนใหญ่ไม่มีข้อผูกมัดที่ต้องขายผลผลิตทางการเกษตรให้กับนายทุน ร้อยละ 81.67 ในด้านประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช พบว่า อสม. ส่วนใหญ่เคยใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ร้อยละ 85.00 โดยได้รับข่าวสารเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชจากร้านค้า/ผู้แทนจำหน่ายมากที่สุด ร้อยละ 30.00 มีระยะเวลาที่เคยใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชนาน 11-20 ปี มากที่สุด ร้อยละ 48.21 โดยมีระยะเวลาที่เคยใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเฉลี่ยนาน 18.60 ปี (S.D. = 9.03) ส่วนใหญ่ในปัจจุบันยังฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชด้วยตนเอง ร้อยละ 83.33 มี อสม. เคยเจ็บป่วยหรือแพ้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ร้อยละ 40.00 และ อสม. มีสมาชิกในครอบครัวเคยเจ็บป่วยหรือแพ้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ร้อยละ 43.33

3. ปัจจัยและเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะของอสม. ในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช พบว่า การโฆษณาประชาสัมพันธ์เพื่อจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืช เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้มีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชกันอย่างกว้างขวาง โดยมีบริษัทสารเคมีกำจัดศัตรูพืชขนาดใหญ่ จำนวน 2 บริษัทเข้ามามีส่วนร่วมประชุมชาวบ้านเพื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์เปิดตัวสินค้าใหม่ทุกปีๆ ละ 2 ครั้ง ในช่วงต้นฤดูการทำนา ประมาณเดือนธันวาคมและเดือนมีนาคม มีการนำสิ่งของมาแจกฟรีให้กับชาวบ้านทุกคนที่เข้าร่วมรับฟังการโฆษณา นอกจากนี้ยังมีการลดราคาเป็นพิเศษและให้ของแถมฟรีสำหรับผู้ซื้อสารเคมีกำจัดศัตรูพืช สารกำจัดวัชพืช ฮอริโมนหรือปุ๋ยเคมีในวันประชุม เมื่อสั่งซื้อแล้วสามารถรับของแถมได้ทันทีทั้งนี้ยังไม่ต้องจ่ายเงิน ทำให้มีชาวบ้านจำนวนมากที่สั่งซื้อสารเคมีกำจัดศัตรูพืชล่วงหน้าเพราะต้องการได้ของแถมเหล่านั้น นอกจากนี้การที่สามารถหาซื้อสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้อย่างสะดวก เพราะมีร้านจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในชุมชนถึง 14 ร้าน กระจายไปเกือบทุกหมู่บ้าน เป็นสิ่งหนึ่งที่ส่งเสริมหรือกระตุ้นให้มีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชกันมากเพราะสามารถหาซื้อได้สะดวก รวดเร็ว มีของแถม บางร้านจำหน่ายเป็นเงินเชื่อหรือเงินผ่อน รวมทั้งยังมีตัวแทนจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในตัวจังหวัดสุโขทัยมาติดต่อขายสารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยตรงให้กับเกษตรกรถึงที่บ้าน อีกทั้งพฤติกรรมการเล่นแบบการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชจากเพื่อนบ้านและญาติใกล้ชิด เป็นสาเหตุหนึ่งของการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เมื่อเกิดโรคระบาดขึ้นหากใครใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชชนิดใดแล้วได้ผลดี หรือใครที่ทำนาแล้วได้ผลผลิตมากกว่าคนอื่น จะได้รับความสนใจจากเพื่อนบ้านซักถามว่ามีวิธีการอย่างไร ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอะไรบ้าง ใช้ฮอริโมนอะไร ใช้ปุ๋ยสูตรอะไร รวมทั้งเลียนแบบวิธีการใช้และเลียนแบบวิธีการป้องกันตนเองอีกด้วย

4. สังเคราะห์กระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. โดยการเสริมสร้างพลังในด้านความรู้จักชะ และพฤติกรรมนิสัย

4.1 กระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านความรู้ พบว่า อสม. ที่เข้าร่วมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านความรู้มีความหลากหลายในการประกอบอาชีพ อสม. แต่ละคนมีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ต่างกัน ซึ่งเป็นข้อมูลนำเข้าที่สำคัญในการจัดเวทีจัดการความรู้ โดยในการจัดเวทีแต่ละครั้ง อสม. จะเป็นผู้กำหนดวัน เวลา และสถานที่เอง โดยไม่กระทบต่อการประกอบอาชีพ และประเด็นสำคัญของชุมชน ทั้งนี้การแสดงความคิดเห็นเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้จะมุ่งเน้นในประเด็นที่เป็นปัญหาด้านความรู้ความเชื่อที่ผิดๆ หรือประเด็นความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่อยู่ในระดับต่ำ แบ่งเป็นประเด็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ อสม. ทุกคนได้แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์และแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่และทั่วถึง กระตุ้นให้ผู้

ที่มีคะแนนสมรรถนะด้านความรู้สูงได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้ที่มีคะแนนสมรรถนะด้านความรู้ต่ำ สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดบรรยากาศการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม อสม. อย่างกว้างขวาง โดย อสม. แต่ละคนมีความกระตือรือร้นในการแสดงความคิดเห็น มีการแสดงความคิดเห็นโต้ตอบ และสนับสนุนหรือเสริมความคิดซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง ทำให้ อสม. เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าที่ได้แสดงความคิดเห็น เกิดความภาคภูมิใจที่ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ มีผู้รับฟังและเห็นด้วยกับความคิดของตน เกิดความสนุกสนานเป็นกันเอง บางคนแสดงท่าทางประกอบ เช่น วิธีการผสมสารเคมีกำจัดศัตรูพืช การฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช บางคนเล่าประสบการณ์การแพทย์ของตนเอง

4.2 การกระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านทักษะ พบว่า การที่ อสม. ได้ลงมือจัดทำแผนชุมชนให้สำเร็จด้วยตนเอง เริ่มตั้งแต่ การค้นหาปัญหา การกำหนดเป้าหมาย การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา รวมทั้งทำโครงการตามแผนชุมชน ได้แก่ ชื่อโครงการ หลักการและเหตุผล การกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ระยะเวลา กิจกรรมหรือกลวิธีการดำเนินงาน งบประมาณและการประเมินผล เป็นต้น ซึ่งการมีส่วนร่วมในขั้นตอนเหล่านี้เป็นประสบการณ์ตรงที่มีผลต่อสมรรถนะด้านทักษะของ อสม. เป็นอย่างมาก โดยพบว่า อสม. เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลจะแสดงบทบาทและความคิดเห็นได้อย่างโดดเด่น และเป็นประโยชน์อย่างมาก เพราะมีประสบการณ์ในการทำประชาคมหมู่บ้านมาก่อน ส่วน อสม. คนอื่นได้เสนอความคิดเห็นในมุมมองที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยน และมีมุมมองที่รอบด้านมากขึ้น โดยความสำเร็จของการจัดทำแผนงานและโครงการ ทำให้ อสม. เกิดความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนเองมากขึ้น เกิดความมุ่งมั่น ตั้งใจ กระตือรือร้น และต้องการมีส่วนร่วมรับผิดชอบผลักดันแผนงาน/โครงการต่างๆ ไปสู่การปฏิบัติ เพราะ อสม. หลายคนมีสถานะเป็นผู้นำชุมชนด้วย เช่น สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่มออกกกำลังกาย จึงต้องการแสดงศักยภาพและภาวะผู้นำที่ตนเองมีอยู่ รวมทั้งเกิดสำนึกความรับผิดชอบต่อบทบาทของ อสม. ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชน

4.3 กระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. ด้านพหุตินิสัย พบว่า อสม. ส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความสนใจปัญหาเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในชุมชนหรือไม่ได้สนใจทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในชุมชนโดยตรง มีเพียงการใช้ความรู้ในการป้องกันตนเองเวลาใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชหรือให้คำแนะนำสมาชิกในครอบครัวเท่านั้น แต่เมื่อได้เข้าร่วมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะในการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชแล้ว ทำให้เกิดความตระหนักว่าปัญหาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในชุมชนเป็นเรื่องที่สำคัญ เพราะมีผลกระทบต่อสุขภาพ

ของคนในชุมชน รวมทั้งมีผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตอื่นๆ และสิ่งแวดล้อมด้วย ซึ่งการแก้ไขไม่ใช่เรื่องที่เกิดขึ้นเลยความสามารถของ อสม. โดยเห็นตรงกันว่า อสม. จะต้องเป็นผู้ผลักดันแผนชุมชนในการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ได้ร่วมกันจัดทำขึ้นให้เข้าไปบรรจุในแผนงานปฏิบัติงานประจำปีขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่สุขเกษมให้ได้ เพราะมี อสม. หลายคนที่เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล นอกจากนี้ในแต่ละหมู่บ้านยังมีกองทุนหมู่บ้านจัดการสุขภาพซึ่ง อสม. เห็นว่าเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่จะสามารถนำงบประมาณมาสนับสนุนแผนชุมชนดังกล่าวได้ ทั้งนี้จากการสนทนากลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของ อสม. ต่อการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตามกลุ่มคาดหวัง พบว่า อสม. เกิดความตระหนักว่าตนเองมีความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช นอกเหนือจากบทบาทในการจัดทำแผนชุมชนและผลักดันแผนเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติผ่านช่องทางต่างๆ ในชุมชนแล้ว อสม. จะต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในด้านการป้องกันตนเอง และการเผยแพร่ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับโทษภัยอันตราย การป้องกันตนเองและการปฐมพยาบาลผู้ป่วยแพ้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ให้แก่เพื่อนบ้านญาติมิตรและเกษตรกรกลุ่มเสี่ยงอีกด้วย

5. การประเมินกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. โดยการเสริมสร้างพลังในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ก่อนและหลังเข้าร่วม พบว่า ค่าคะแนนเฉลี่ยสมรรถนะด้านความรู้ด้านทักษะ และด้านพฤติกรรมของ อสม. หลังเข้าร่วมกระบวนการสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกระบวนการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p\text{-value} < 0.001$)

6. การประเมินกระบวนการพัฒนาสมรรถนะในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชแบบมีส่วนร่วมโดย อสม. พบว่า อสม. ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการเข้าร่วมกระบวนการทำให้ได้รับประโยชน์มากโดยให้เหตุผลว่า ทำให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ได้รับรู้โทษภัยอันตรายของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากขึ้นกว่าเดิม ได้มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเพื่อน อสม. และได้จัดทำแผนงานโครงการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชด้วยตนเอง ตั้งแต่การวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหา การกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิธีการดำเนินงาน การกำหนดงบประมาณ เป็นต้น แรงจูงใจที่ทำให้ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมเพราะ ปัญหาเรื่องการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นปัญหาที่สำคัญของตำบลบ้านใหม่สุขเกษม ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบการอาชีพทำนาตลอดทั้งปี มีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชกันอย่างมาตลอดทั้งปีเช่นกัน จึงจำเป็นต้องมีโครงการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และเมื่อได้รับทราบวัตถุประสงค์และขั้นตอนการทำกิจกรรมแล้วทำให้รู้สึกต้องการเข้าร่วมกิจกรรมเพราะเป็นโครงการที่มีประโยชน์และตรงกับสภาพปัญหาการใช้สารเคมีกำจัด

ศัตรูพืชของตนเอง ครอบครัวและชุมชน รวมทั้งการได้มีโอกาสในการจัดทำแผนงานโครงการแก้ไข ปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชด้วยตนเอง ทำให้ อสม. มีความเข้าใจในขั้นตอนการจัดทำ โครงการมากขึ้น เกิดความมั่นใจในความสามารถตนเองมากขึ้นว่าจะสามารถจัดทำแผนงาน โครงการที่เป็นปัญหาในหมู่บ้าน หรือชุมชนเพื่อเสนอให้กับ อบต. หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มากขึ้น และสามารถนำประยุกต์ใช้ในการจัดโครงการแก้ไขปัญหานั้นๆ ในชุมชนได้ นอกจากนี้วิธีการ พัฒนาความรู้โดยการได้แลกเปลี่ยนความรู้โดยตรงกับเพื่อน อสม. และผู้วิจัย ได้ซักถามอย่าง เต็มที่และมีอิสระในการได้แสดงความคิดเห็น โดยไม่มีข้อจำกัด และที่สำคัญได้ข้อสรุปความรู้ ที่ถูกต้องตรงกับความต้องการและสามารถนำไปปฏิบัติได้ ทำให้เกิดความมั่นใจในตนเองมากขึ้น ในการนำไปปฏิบัติและไปแนะนำหรือถ่ายทอดให้กับผู้อื่นต่อไป อีกทั้ง อสม. ยังได้เรียนรู้การทำงานเป็นกลุ่ม มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ได้แสดงภาวะผู้นำ และภาวะผู้ ตามที่เหมาะสม การได้มีโอกาสทำงานเป็นกลุ่มส่งผลให้เกิดการเอื้ออาทรต่อกัน ช่วยเหลือซึ่งกัน และกันมากขึ้น

ในด้านความเหมาะสมของกระบวนการในการพัฒนาสมรรถนะของ อสม. ในการ แก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช พบว่า ในขั้นตอนกิจกรรมการพัฒนาสมรรถนะด้านความรู้ อสม. จะให้ความสนใจมาก มีกระตือรือร้นที่จะแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่ง กันและกันเป็นอย่างมาก บรรยากาศสนุกสนาน เป็นกันเอง ซึ่งการจัดกิจกรรมเวทีให้ อสม. ได้ แลกเปลี่ยนความรู้ผ่านการเล่าประสบการณ์ที่ผ่านมาของแต่ละคน รวมทั้งการให้ อสม. ได้มี ประสบการณ์ตรงโดยลงมือปฏิบัติการจัดทำแผนชุมชนในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยตนเอง อีกทั้ง อสม. ได้วิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของตนเองในอดีตที่ผ่านมาและบทบาทที่สังคมคาดหวังเกี่ยวกับการ แก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ทำให้ อสม. เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสารเคมีกำจัด ศัตรูพืชที่ต้องเพิ่มมากขึ้น มีทักษะในการแก้ไขปัญหามากขึ้นและสามารถจัดทำแผนชุมชน ได้อย่างครอบคลุมทุกปัญหา รวมทั้งมีทัศนคติที่ดีต่อการทำหน้าที่ของ อสม. เพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง และเกิดความเชื่อมั่นในความสามารถของ ตนเองมากขึ้น

7. จุดเด่นของกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม.

7.1 ความสะดวก เรียบง่าย และมีอิสระกับการเข้ากลุ่ม โดยกิจกรรมกระบวนการ พัฒนาสมรรถนะ อสม. ทั้งการทำสนทนากลุ่ม การอภิปรายกลุ่มและการทำแผนชุมชนในการแก้ไข ปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ต่างมุ่งเน้นความสะดวกและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน ใน บรรยากาศที่เป็นกันเองและไม่เครียด ภายใต้รูปแบบกิจกรรมที่เรียบง่ายไม่ซับซ้อนมีความยืดหยุ่น

สูง ทั้งเรื่องการใช้เวลาและสถานที่ ทำให้ อสม. สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างสะดวกและต่อเนื่อง การวิจัยนี้ อสม. ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นผู้กำหนดสถานที่และเวลา โดยดูจากความพร้อมเวลาว่างของกลุ่มเป็นหลัก ทุกครั้งที่มีการจัดประชุมกลุ่มย่อย อสม. มักจะเลือกสถานที่จัดบริเวณบ้านผู้ใหญ่บ้าน ศาลาวัด ศาลาเอนกประสงค์ประจำหมู่บ้าน เป็นต้น โดยได้สร้างความศรัทธาให้แก่มุขมนตรีเป็นอย่างมาก นอกจากนี้จะได้ผลที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนแล้ว กระบวนการพัฒนาสมรรถนะยังมีส่วนสร้างกิจกรรมสามัคคี เพราะในการจัดสนทนากลุ่มยังเป็นการเปิดโอกาสให้คนที่อยู่ในหมู่บ้านได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ถ่ายทอดสารทุกข์สุกดิบซึ่งกันและกัน การสนทนากลุ่มที่ถูกนำมาใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน สร้างความตื่นตัวให้กับ อสม. ในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตามสภาพการดำเนินชีวิตปัจจุบันที่ลงตัวทั้งเวลาและสถานที่ ทำให้เกิดความต่อเนื่องในการร่วมกิจกรรมกลุ่มในกระบวนการพัฒนาสมรรถนะครั้งต่อไป

7.2 มีสถาบันหลักของชุมชนรองรับแผนชุมชน

7.2.1 ผลของการเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะครั้งนี้ ทำให้ อสม. ที่เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเข้ารับในการเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ และสานต่อแผนงาน/โครงการอย่างเต็มใจยิ่ง เพราะเป็นหน้าที่โดยตรงของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลที่ต้องดูแลแก้ไขปัญหาผลกระทบจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมในชุมชน โดยมีบทบาทหน้าที่ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพในเขตราชการส่วนท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ของราชการส่วนท้องถิ่น โดยการออกข้อกำหนดและการควบคุมดูแลให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการเก็บ ขน ทำลายและจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืชนอกจากนี้องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจห้ามผู้หนึ่งผู้ใดมิให้ก่อเหตุรำคาญในที่สาธารณะ ซึ่งในที่นี้คือแหล่งน้ำ ได้แก่ คลอง หนอง และบึง ในเขตพื้นที่ของตนให้ปราศจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้าง ปนเปื้อน

7.2.2 สถานีนอมาลัยตำบลบ้านใหม่สุขเกษม เจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำสถานีอนามัยตำบลบ้านใหม่สุขเกษม มีบทบาทหน้าที่ให้คำแนะนำแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในชุมชนอยู่โดยตรงอยู่แล้ว การเข้าร่วมเป็นที่วิจัยครั้งนี้จึงเป็นการเข้าร่วมที่ได้รับผลประโยชน์ด้วย นอกจากนี้เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ยังมีบทบาทในฐานะเจ้าพนักงานสาธารณสุขในการใช้อำนาจตามพรบ. การสาธารณสุข พ.ศ. 2535 มีหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะนำแก่เจ้าพนักงานท้องถิ่นหรือสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลและคอยสอดส่องดูแลว่าจะมีปัญหาทางด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นในพื้นที่รับผิดชอบหรือไม่ หากพบเหตุที่ไม่ถูกต้อง หรือมีการกระทำใด ๆ ที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติ

แห่งกฎหมายนี้ หรือข้อกำหนดท้องถิ่นก็ให้แจ้งเจ้าพนักงานท้องถิ่น โดยเจ้าพนักงานสาธารณสุข เป็นที่ปรึกษาและให้คำแนะนำในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

7.2.3 อสม. รับรู้บทบาทและคุณค่าในตนเองในการแก้ไขปัญหา ซึ่งหลังจากการจัดทำแผนชุมชนในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยจัดทำโครงการที่รายละเอียดครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว ได้มีการทบทวนขั้นตอนกระบวนการทำกิจกรรมร่วมกัน รวมทั้งผลลัพธ์ที่ได้รับ และมีการอภิปรายบทบาทหน้าที่และภารกิจต่อไปในการผลักดันแผนงานหรือนำโครงการไปขยายผลในทางปฏิบัติร่วมกัน เพื่อเป็นการตอกย้ำถึงความสำคัญของ อสม. ต่อความยั่งยืนของการแก้ไขปัญหา นอกจากนี้ แผนชุมชนในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ได้ส่งผลให้อสม.เพิ่มความเชื่อมั่นในคุณค่าของตนเองต่อการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา และสามารถตอกย้ำความมั่นใจในสมรรถนะของตนเองในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้

8. แผนชุมชนในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ผลการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการประจุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม(AIC)ทั้ง 6 ขั้นตอน ทำให้ได้แผนงานโครงการชุมชนในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ของตำบลบ้านใหม่ สุขเกษม อำเภอองไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย ที่ผ่านการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และการจัดกลุ่มโครงการแล้ว จำนวน 9 โครงการดังนี้

8.1 โครงการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรเพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

8.2 โครงการจัดตั้งกลุ่มทำน้ำหมักชีวภาพ สารไล่แมลงและปุ๋ยชีวภาพ

8.3 การออกข้อบังคับตำบลควบคุมร้านค้าจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

8.4 โครงการสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

8.5 โครงการปลูกผักปลอดสารพิษ

8.6 โครงการรณรงค์ส่งเสริมการใช้สารชีวภาพแทนสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

8.7 โครงการรณรงค์ให้ความรู้โทษภัย อันตรายของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างปลอดภัย

8.8 โครงการจัดตั้งตลาดกลางเพื่อจำหน่ายผักปลอดสารพิษ

8.9 โครงการส่งเสริมการปลูกพืชหมุนเวียน

9. สรุปขั้นตอนและกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. โดยวิธีการเสริมสร้างพลังในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ด้านปัจจัยนำเข้า โดยในขั้นตอนนี้แบ่งปัจจัยนำเข้าในการจัดกิจกรรมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะออกเป็น 3 ส่วน ดังต่อไปนี้

1. การเตรียมความพร้อมทีมวิจัย โดยการสร้างทีมวิทยากรกระบวนการ และผู้ประสานงานในพื้นที่ โดยต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ มีประสบการณ์เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช มีแนวคิดต้องการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง และต้องเป็นผู้ที่สมัครใจเข้าร่วมทีมวิจัยและสามารถเข้าร่วมกระบวนการได้จนถึงสิ้นสุดกระบวนการ จัดประชุมเชิงปฏิบัติการทีมวิทยากรกระบวนการเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และขั้นตอนการศึกษา ชี้แจงบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ ทบทวนขั้นตอนและเทคนิควิธีการทำกระบวนการกลุ่ม ได้แก่ วิธีการและขั้นตอนการจัดเวทีการจัดการความรู้ (KM) วิธีการและขั้นตอนการประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (AIC) รวมทั้ง วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพในแต่ละกิจกรรมตามขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. นอกจากนี้ยังต้องจัดเตรียมความพร้อมด้านวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นภาคสนาม รวมทั้งเตรียมการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่อาจเกิดขึ้นด้วย

2. การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย โดยการเข้าพบผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการและผู้นำชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ ชี้แจงวัตถุประสงค์และขั้นตอนกระบวนการดำเนินการวิจัยเพื่อสร้างการยอมรับ พร้อมกับการทำปฏิทินชุมชน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการกำหนดระยะเวลา และการจัดกิจกรรมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะในแต่ละขั้นตอนให้สอดคล้องกับประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิต ของชุมชน อีกทั้งยังเป็นการสร้างสัมพันธภาพอันดีระหว่างผู้วิจัยกับ อสม. การสร้างความไว้วางใจในตัวผู้วิจัยให้เกิดขึ้นกับ อสม. หลังจากนั้นคัดเลือก อสม. เพื่อเข้าร่วมกระบวนการ โดยวิธีเจาะจง เลือเฉพาะ อสม. ผู้ที่ได้รับการยอมรับนับถือของประชาชนในชุมชน เห็นความสำคัญของการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในชุมชน นอกจากนี้ อสม. ยังต้องเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาสมรรถนะของตนเอง ต้องแสวงหา แยกแยะ อสม. ทั้งหมดที่มีอยู่ในพื้นที่ วิเคราะห์การยอมรับของกลุ่ม อสม. ด้วยกันว่า มีผู้ใดบ้างที่จะสามารถร่วมดำเนินกิจกรรมร่วมกันได้อย่างราบรื่น หรือผู้ที่เป็นตัวหลักคือใคร หลังจากนั้นจะชักนำเข้าสู่กระบวนการวิจัยร่วมกันโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสมัครใจและความเสียสละเพื่อชุมชน

3. การเตรียมความพร้อมของ อสม. ผู้เข้าร่วมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ โดยการ จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อชี้แจงและสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างทีมวิจัยกับ อสม. โดยการชี้แจงให้สมาชิก อสม. ในกลุ่มได้รับทราบวัตถุประสงค์และขั้นตอนของการเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะโดยการเสริมสร้างพลังในการแก้ไขปัญหาจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และทำความเข้าใจความตกลงหาข้อสรุป และกำหนดกติการ่วมกันในเรื่อง บทบาทของสมาชิก อสม. ในกลุ่มทุกคน ที่

จะต้องปฏิบัติภายในกลุ่ม อีกทั้งจะเป็นการสร้างความรู้จัก ความคุ้นเคยในสภาพสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไป เพื่อให้ อสม. ได้มีการกล้าแสดงออก ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ

ขั้นตอนที่ 2 การค้นหาปัญหาสมรรถนะ อสม. ในการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในด้านต่างๆ โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลสมรรถนะ อสม. ในการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ก่อนเข้าสู่กระบวนการพัฒนาสมรรถนะโดยใช้แบบสอบถามวัดสมรรถนะ อสม. ในการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Pre-test) แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อเป็นการคืนข้อมูลให้กับ กลุ่ม อสม. แล้วสร้างข้อตกลงร่วมกันว่า มีปัญหาหรือมีส่วนขาดในสมรรถนะข้อใดบ้าง และในภาพรวมมีปัญหาสมรรถนะในด้านใดบ้าง เพื่อสร้างแรงจูงใจในการแก้ไขปัญหามาและนำไปเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. แต่ละด้านให้เหมาะสมต่อไป นอกจากนี้ยังได้ศึกษาบริบทและวิถีชีวิตของชุมชน จะทำให้ทราบปัจจัยเงื่อนไขบางประการที่มีลักษณะเฉพาะในชุมชนที่มีอิทธิพลหรือก่อให้เกิดสถานการณ์ปัญหาที่แตกต่างกัน

ขั้นตอนที่ 3 การแก้ไขปัญหามาด้วยการจัดกิจกรรมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. ในการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยการเสริมสร้างพลัง แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 กระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านความรู้ในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการจัดการความรู้โดยจัดเวทีการสนทนากลุ่ม มุ่งเน้นที่ประสบการณ์ตรงในด้านการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เพื่อกระตุ้นและส่งเสริมให้ อสม. เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในด้านความรู้และประสบการณ์จากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชระหว่างกลุ่ม อสม. ด้วยกัน รวมทั้งการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการรับรู้บทบาทของตนเองโดยการระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของ อสม. ในการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่เป็นจริงในปัจจุบันและบทบาท อสม. ที่สังคมหรือชุมชนคาดหวัง โดย อสม. ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นผู้กำหนดสถานที่และเวลาเอง โดยดูจากความพร้อม เวลาว่างของกลุ่มเป็น รวมทั้งเปิดโอกาสให้คนที่อยู่ในหมู่บ้านได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นถ่ายทอดสารทุกข์สุกดิบ ซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างความตื่นตัวให้กับ อสม. และสร้างความต่อเนื่องในการร่วมกิจกรรมกลุ่มในครั้งต่อไป

ระยะที่ 2 กระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. ด้านทักษะในการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยการประยุกต์ใช้แนวคิดการรับรู้ความสามารถตนเองด้วยการประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (AIC) 6 ขั้นตอน โดยร่วมกันจัดทำแผนชุมชนและโครงการในการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ในขั้นตอนนี้มีความยุ่งยาก ซับซ้อนและใช้เวลานานกว่าขั้นตอนอื่น ซึ่งผู้วิจัยและวิทยากรกระบวนการประจำกลุ่มในแต่ละกลุ่ม ทำหน้าที่กระตุ้นให้ อสม. ทุกคนในกลุ่มแสดง

ความคิดเห็นและมีส่วนร่วม รวมทั้งการอำนวยความสะดวก การสร้างบรรยากาศ และทำหน้าที่เขียนข้อสรุปต่างๆ ที่ได้จากการระดมสมองของกลุ่ม หมุนเวียนส่งตัวแทน อสม. ในแต่ละกลุ่ม ไปนำเสนอผลการระดมสมองของกลุ่มในทุกขั้นตอนของการจัดทำแผนชุมชน/โครงการแก้ไขปัญหา และบางครั้งอาจมีการปรับกระบวนการดำเนินงานให้สอดคล้อง เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

ระยะที่ 3 กระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. ด้านพหุตินิสัยในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้บทบาทของตนเองและการประยุกต์ใช้แนวคิดการรับรู้ความสามารถตนเอง โดยผู้วิจัยได้ทำการทบทวนกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ และสรุปการผลที่ได้จากการเข้าร่วมกระบวนการในแต่ละขั้นตอนอย่างละเอียดให้ อสม. ทุกคนได้รับทราบและเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นและอภิปรายซักถามเพิ่มเติมเพื่อให้ อสม. มองเห็นภาพรวมในกิจกรรมผลงานที่กลุ่ม อสม. ร่วมแรงร่วมใจกันทำจนประสบความสำเร็จ และระดมสมองแสดงความคิดเห็น ความรู้สึกและอภิปรายต่อบทบาทหน้าที่ของ อสม. ในประเด็นบทบาทที่สังคมคาดหวัง และบทบาทที่เป็นจริงในปัจจุบันของ อสม. เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ได้จากการระดมสมองในระยะที่ 1 เพื่อให้สมาชิก อสม. เกิดการเรียนรู้ในบทบาทของตนเองในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช รวมทั้งเกิดความตระหนักและความรับผิดชอบต่อตนเอง และครอบครัว และชุมชน ในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. ในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยการเสริมสร้างพลัง ประกอบด้วยกิจกรรมดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การประเมินผลสมรรถนะ อสม. ในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชก่อนและหลังเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะโดยการเสริมสร้างพลัง เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างค่าคะแนนเฉลี่ยของสมรรถนะ อสม. ในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ทั้ง 3 ด้านคือสมรรถนะด้านความรู้ สมรรถนะด้านทักษะ และสมรรถนะด้านพหุติ

กิจกรรมที่ 2 การประเมินผลแบบมีส่วนร่วมด้วยการสร้างทีมประเมินผลโดยคัดเลือก อสม. ที่สมัครใจเป็นทีมประเมิน เพื่อกำหนดวิธีการเก็บข้อมูลและสร้างเครื่องมือประเมินผลแบบมีส่วนร่วม โดยรูปแบบและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินต้องไม่ซับซ้อนยุ่งยาก ใช้ภาษาเข้าใจง่าย และประเมินในประเด็นที่ อสม. ต้องการรับรู้ และช่วยกันวิเคราะห์และสรุปการประเมินโดยผู้วิจัย และ อสม.

กิจกรรมที่ 3 การประเมินผลโดยผู้วิจัย โดยผู้วิจัยทำการสังเคราะห์ในภาพรวมของกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. โดยการเสริมสร้างพลังในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัด

ศัตรูพืช ในประเด็นเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมของ อสม. ประโยชน์ที่ได้รับหรือผลกระทบที่เกิดขึ้น ความพึงพอใจและบรรยากาศการเข้าร่วมกระบวนการ ความเหมาะสมของวิธีการ วิทยากร กระบวนการ ระยะเวลา สถานที่และวัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น

อภิปรายผล

1. อภิปรายผลขั้นตอนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. ในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ขั้นตอนที่ 1 การค้นหาปัญหาสมรรถนะ อสม. ในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

จากผลการศึกษาสมรรถนะด้านความรู้ของ อสม. พบว่า ปัญหาสมรรถนะด้านความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีความสำคัญอันดับหนึ่งคือ การผสมสารเคมีกำจัดศัตรูพืชหลายชนิดในการฉีดพ่นครั้งเดียวเพื่อความสะดวก รวดเร็วและไม่ต้องฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชบ่อย ซึ่ง อสม. เข้าใจผิดคิดว่าวิธีการผสมสารเคมีกำจัดศัตรูพืชดังกล่าวไม่เป็นอันตรายต่อผู้ใช้ หรือไม่ได้ทำให้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชออกฤทธิ์เปลี่ยนไป แสดงให้เห็นว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาความรู้ อสม. เกี่ยวกับวิธีการผสมสารเคมีกำจัดศัตรูพืชให้ถูกวิธี โดยการผสมสารเคมีกำจัดศัตรูพืชครั้งละเพียงชนิดเดียว เนื่องจากการผสมสารเคมีกำจัดศัตรูพืชหลายชนิด สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอาจมีการเสริมฤทธิ์กันทำให้เป็นอันตรายต่อผู้ฉีดพ่น หรือสารเคมีกำจัดศัตรูพืชอาจทำลายฤทธิ์กันทำให้สิ้นเปลืองและใช้ไม่ได้ผลหรือต้องใช้ในปริมาณที่มากขึ้น สาเหตุที่ อสม. มีความรู้เกี่ยวกับการผสมสารเคมีกำจัดศัตรูพืชผิดๆ อาจเป็นเพราะมีการบอกกล่าวต่อๆ กันมาหรือถ่ายทอดความรู้ในการผสมสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ผิดต่อกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน ประกอบกับความเคยชินหรือความคุ้นเคยในการผสมเพื่อหวังให้เกิดประโยชน์สูงสุดคือฉีดพ่นครั้งเดียวสามารถกำจัดโรคพืชได้ทุกชนิด หรือเพื่อไม่ให้เสียเวลาและเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด

ส่วนผลการศึกษาสมรรถนะด้านทักษะของ อสม. พบว่า ปัญหาสมรรถนะด้านด้านทักษะเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีความสำคัญอันดับหนึ่งคือ ความสามารถในการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของแผนงานชุมชน หรือโครงการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในหมู่บ้าน/ตำบล อาจเป็นเพราะในกระบวนการขั้นตอนการจัดทำแผนชุมชนในอดีตที่ผ่านมาขาดการวางแผนแบบมีส่วนร่วม โดยหน่วยงานภาครัฐมักจะเป็นผู้วางแผนงานและการกำหนดตัวชี้วัดโดยไม่เปิดโอกาสให้ อสม. ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในขั้นตอนการจัดทำแผนชุมชน ทำให้ อสม. ไม่ได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในการคิดตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการ จึงทำให้ อสม. ขาดทักษะในการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการ นอกจากนี้ยัง พบว่า สมรรถนะด้านความรู้และด้าน

ทักษะในการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ยังอยู่ในระดับต่ำหรือยังเป็นปัญหาของอสม. ส่วนใหญ่เป็นเรื่องสมรรถนะเกี่ยวกับกระบวนการวางแผนแก้ไขปัญห เพราะในอดีตที่ผ่านมา อสม. เป็นเพียงผู้ถูกกระทำ โดยการกำหนดวิธีการทำงานจะถูกสั่งให้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยฝ่ายเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของประจวบ แผลมหลัก (2547) ที่พบว่า ในการดำเนินงานด้านสารเคมีกำจัดศัตรูพืชจะดำเนินงานโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข โดย อสม. เพียงเข้ามามีส่วนร่วมเท่านั้น นอกจากนี้ วราภรณ์ สระมัจฉา (2541) พบว่า อสม. ส่วนใหญ่ไม่มีการวางแผนและกำหนดขั้นตอนการทำงานร่วมกัน ไม่มีการประชุมกลุ่มเพื่อค้นหาปัญหา การวางแผนทางแก้ไขปัญหา การวางแผนการดำเนินงานและการประเมินผล อสม. ส่วนใหญ่ปฏิบัติงานตามที่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขมอบหมายให้ทำเท่านั้น ส่วนสมรรถนะด้านความรู้และด้านทักษะที่ผลการวิจัยพบว่า อยู่ในระดับสูง ส่วนใหญ่เป็นเรื่องวิธีการป้องกันตนเอง วิธีการใช้และโทษภัยอันตรายของสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าความรู้เกี่ยวกับการป้องกันตนเองและการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเหล่านี้ อสม. หลายคนเคยปฏิบัติด้วยตนเอง หรือเคยมีประสบการณ์ตรงในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เคยแพ้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชทั้งด้วยตนเองและสมาชิกในครอบครัวหรือบางคนอาจสังเกตจากพฤติกรรมของเพื่อนบ้าน รวมทั้งสามารถหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้ด้วยตนเองทั้งจากการอ่านฉลากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช หรือการได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร รวมทั้งการอ่านหนังสือพิมพ์ หรือการฟังวิทยุ เป็นต้น

ผลการศึกษสมรรถนะด้านพฤติกรรมนิสัยของ อสม. พบว่า ปัญหาสมรรถนะด้านพฤติกรรมนิสัยเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่เป็นปัญหาอันดับหนึ่งคือ คิดว่าการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชทำให้ได้ผลผลิตมากขึ้น อาจเป็นเพราะว่า อสม. มีความคุ้นเคยกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและประกอบอาชีพทำนามานานมากกว่า 20 ปี ดังนั้นจึงเกิดความรู้สึกว่าการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีประโยชน์ รวมทั้งพฤติกรรมการใช้หรือความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชยังถูกถ่ายทอดมาจากรุ่นหนึ่งสู่อีกหนึ่งรุ่นว่าการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชแล้วจะทำให้ได้ผลผลิตมากขึ้น อีกทั้งอาจเกิดจาก อสม. ได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมจากปัจจัยเงื่อนไขบางอย่างทำให้ อสม. เข้าใจว่าการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นสิ่งที่จำเป็น ประกอบกับ อสม. คิดว่าการทำนา กับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นของคู่กัน การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นเครื่องมือในการทำนา ทุกคนที่ทำนาต่างใช้สารเคมีกันทั้งนั้น และนอกจากนี้ทัศนคติของคนไทยทั่วไปเป็นคนใจร้อน ชอบสิ่งใดที่ทำแล้วได้ผลรวดเร็ว จึงส่งผลให้นิยมใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาสมรรถนะ อสม. ในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

จากผลการศึกษาการพัฒนาสมรรถนะ อสม. ในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยการเสริมสร้างพลัง พบว่า การเสริมสร้างพลังสามารถพัฒนาสมรรถนะ อสม. ในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้ครบทั้ง 3 องค์ประกอบได้แก่ การพัฒนาความรู้ การพัฒนาทักษะและการพัฒนาพฤติกรรม โดยจากผลการประเมินสมรรถนะ อสม. ในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชก่อนและหลังเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ พบว่า อสม. มีค่าคะแนนสมรรถนะเฉลี่ยเพิ่มขึ้นและมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้ง 3 ด้าน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากทฤษฎีที่นำมาประยุกต์ใช้คือการจัดการความรู้ มีความเหมาะสมในการนำไปใช้ เพราะการจัดการความรู้โดยการพูดคุยในวงสนทนาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของ อสม. อยู่แล้ว เพราะทุกครั้งที่มีการรวมกลุ่มกัน อสม. จะมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยการพูดคุยกันแบบไม่เป็นทางการ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ชี้แนะให้ อสม. ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในประเด็นเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ซึ่ง อสม. แต่ละคนมีความรู้ที่ฝังลึกในตัว (Tacit Knowledge) และประสบการณ์เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่แตกต่างกัน บางคนเคยมีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช บางคนเคยแพ้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช บางคนเคยได้รับการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชจากเจ้าหน้าที่ บางคนศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชด้วยตนเองจากการอ่านหนังสือ อ่านฉลากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช หรือฟังข่าวสารจากวิทยุโทรทัศน์ สืบเสาะจากพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเพื่อนบ้าน บางคนเป็นเจ้าของร้านจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ทำให้เกิดการสั่งสมความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและมีมุมมองที่แตกต่างกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีความเหมาะสมอย่างมากกับการจัดการความรู้ โดยเวทีการจัดการความรู้เป็นเครื่องมือที่สำคัญทำให้ อสม. ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ความรู้ที่ติดตัวหรือฝังลึกในตัว และประสบการณ์เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่แตกต่างกันเพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านความรู้ได้อย่างเป็นธรรมชาติ ประกอบกับการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้มีความยืดหยุ่นสูง ทำให้ อสม. มีความสะดวกสบายและสามารถเข้าร่วมเวทีจัดการความรู้ได้อย่างอิสระ การจัดสิ่งแวดล้อมและสถานที่ให้เอื้ออำนวยต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สิ่งเหล่านี้ช่วยเสริมและกระตุ้นให้ อสม. เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันได้อย่างสอดคล้องกับบริบทและวิถีชีวิตของ อสม.

อนึ่งกระบวนการจัดการความรู้ ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาสมรรถนะด้านความรู้ที่เป็นปัญหามากที่สุดคือวิธีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและเงื่อนไขสำคัญที่สนับสนุนให้มีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างกว้างขวางมาประยุกต์ใช้ในเวทีการจัดการความรู้เพื่อทำให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยนำเข้าและกระบวนการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช โดย อสม. ได้ร่วมกัน

คิดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันผ่านเวทีการจัดการความรู้มาตลอดตั้งแต่ต้น ซึ่งเวทีการจัดการความรู้ส่งผลให้ค้นพบรากเหง้าของปัญหาและสามารถแก้ไขปัญหาที่รากเหง้าของปัญหาได้อย่างแท้จริง การมีส่วนร่วมของ อสม. นั้นเป็นโอกาสและช่องทางที่สำคัญยิ่งในการก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน จนถึงการลงมือทำกิจกรรมร่วมกัน เนื่องจากเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และทำความเข้าใจกันบนความแตกต่างหลากหลาย ตั้งแต่ความแตกต่างในเรื่อง อายุ เพศ สถานภาพทางสังคม การศึกษา ฐานะ อาชีพ จนถึงความเด่นและความด้อยโอกาสในลักษณะต่างๆ กัน นอกจากนั้นยังเกิดการเรียนรู้ระหว่างกันผ่านความแตกต่างของมุมมองเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม วิถีชีวิตและสภาพปัญหา รวมทั้งเกิดความเข้าใจความเชื่อมโยงและการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างพื้นที่ดำเนินชีวิตแต่ละระดับด้วย เกิดการมองเห็นความเชื่อมโยงของสิ่งที่จะเกิดขึ้นร่วมกัน ตระหนักถึงชะตากรรมร่วม เห็นคุณค่าของการพึ่งพาอาศัยในกันและกันในชุมชน กระบวนการเหล่านี้ได้ทำให้เกิดสำนึกเชิงสาธารณะและเกิดเป้าหมายร่วมกันที่จะร่วมกันรับผิดชอบและแสวงหาหนทางแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยพึ่งตนเองในที่สุด ทั้งนี้กระบวนการพัฒนาสมรรถนะยังนำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะ อสม. ในด้านอื่นๆ อีกเกิดเป็นวงจรของการพัฒนาสมรรถนะ โดยการพัฒนาสมรรถนะด้านความรู้เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชจะนำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะด้านทักษะในการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้ด้วย

กระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านทักษะในการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชด้วยการใช้แนวคิดการประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม เพื่อจัดทำแผนชุมชนในการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชก่อให้เกิดแผนงาน/โครงการแก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เริ่มตั้งแต่การร่วมเรียนรู้ และวิเคราะห์ปัญหาและการหาสาเหตุของปัญหา ซึ่งดำเนินการในช่วงศึกษาบริบทและวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อค้นพบเชิงประจักษ์ และเข้าสู่การร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชพร้อมการประเมินผล การเข้าร่วมกระบวนการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชก่อให้เกิดการระดมตัวกันและเกิดประชาสังคมขึ้นในกลุ่ม อสม. โดยการเข้าร่วมของ อสม. 60 แกนนำซึ่งได้ก่อตัวทำให้เกิดการกระเพื่อมที่โตขึ้นเรื่อย ๆ ในท้ายสุดจะก่อให้เกิดการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งได้ โดยเกิดขึ้นจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความหลากหลายมากขึ้นอันได้แก่ ชาวบ้าน, องค์กรชุมชน นักการเมืองท้องถิ่น ผู้นำชุมชนและข้าราชการท้องถิ่น ซึ่งจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยแผนชุมชนและโครงการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมนับเป็นความภาคภูมิใจของกลุ่มแกนนำ อสม. ที่เข้าร่วมกระบวนการทั้ง 60 คน เพราะเกิดจากระดับการรับรู้ที่แตกต่างกันไปตามพื้นฐาน

ของแต่ละคน แกนนำ อสม. ตอบรับและเข้าใจรวดเร็วเพราะทุกคนคุ้นเคย สร้างความชัดเจนเป็นระบบ ทุกคนรู้ซึ่งว่าปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชคืออะไร มีสาเหตุมาจากอะไร การแก้ไขก็นำไปสู่เป้าหมายอะไร ทำยสุดกลุ่มสามารถวิเคราะห์ได้ถึงหนทางที่จะเดินไปสู่เป้าหมายนั้น ต้องใช้วิธีการอย่างไรบ้าง สิ่งที่พบคือ การนำหลักการวิจัยชุมชนมาร่วมวิเคราะห์เป็นการเพิ่มมุมมองได้อย่างลึกซึ้งและหลากหลายมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ อสม. ยังมีพื้นฐานความรู้เรื่องสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ซึ่งได้จากพื้นฐานการศึกษา การเปิดรับข่าวสารจากสื่อสาธารณะ การรณรงค์ของทางราชการ ทำให้เกิดกระบวนการ ใช้กรอบวิเคราะห์เชิงเหตุผล และพื้นฐานความรู้ด้านผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อทราบถึงความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ตลอดจนการป้องกันแก้ไขเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม สิ่งที่ได้คือแนวทางในการปฏิบัติที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม สร้างความแยกคายต่อการที่จะชักนำแกนนำเกษตรกรในชุมชนมาร่วมกันทำงาน สานต่ออย่างมีความเข้าใจมากยิ่งขึ้น รูปธรรมที่กลุ่ม อสม. ได้สัมผัสจากความพยายามใช้แนวคิดในการแก้ไขปัญหาที่มีความเป็นไปได้ด้วยความคุ้นเคยและมีประสบการณ์มายาวนานมาช่วยในการแก้ไขปัญหา จึงเห็นผลได้ไม่ยากนัก สังเกตได้จากกลุ่มได้ข้อสรุปที่เป็นระบบและไม่มี ความงงเหมือนรูปแบบอื่นที่เคยทำมา ตลอดจน อสม. สามารถเขียนแผนชุมชนได้อย่างราบรื่น ตัวชี้วัดที่เป็นรูปธรรมคือ อสม. สามารถจัดทำโครงการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้ถึง 9 โครงการ ซึ่งแต่ละโครงการล้วนเกิดจากเวทีการประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม อาจเป็นเพราะว่าการประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม สามารถพัฒนาทักษะในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้เป็นอย่างดีเป็นอย่างเป็นระบบ โดยมีแผนชุมชน/โครงการแก้ไขปัญหาคือเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ ประกอบกับผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้ทฤษฎีความสามารถตนเองร่วมด้วย ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่า ทฤษฎีความสามารถตนเองสอดคล้องแนวคิดการประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมได้เป็นอย่างดี โดยผลการศึกษาชี้ชัดว่า อสม. สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเป็นเอกภาพตั้งแต่กระบวนการจัดลำดับความคิดในการแก้ไขปัญหาในทุกขั้นตอน สิ่งเหล่านี้เป็นผลพวงมาจากการรับรู้ความสามารถตนเองทั้งสิ้น

ในการพัฒนาสมรรถนะด้านพฤติกรรมของ อสม. ในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช พบว่า การประยุกต์ใช้ทฤษฎีการรับรู้บทบาทและการรับรู้ความสามารถตนเองสามารถทำให้สมรรถนะด้านพฤติกรรมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่งผลทำให้ อสม. เข้าใจคุณลักษณะของตนเอง บทบาทของตนเองในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากขึ้น เช่น อสม. ควรเป็นแกนนำในการประสานกับ อบต. เพื่อแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช หรือด้านการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชทำให้ยากจนและมีหนี้สินมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของบรูม และ

เซลสนิก (Broom and Selznick, 1968) ที่กล่าวว่า บทบาททางสังคมเป็นแบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับตำแหน่งทางสังคม ซึ่งจะบอกให้รู้ว่าแต่ละคนจะแสดงบทบาทที่กระทำจริง (The Perform Role) ซึ่งจะขึ้นอยู่กับความเชื่อ ความคาดหวัง และการรับรู้ของแต่ละบุคคล ตลอดจนความกดดัน และโอกาสในแต่ละสังคมในระยะเวลาหนึ่งๆ และยักรวมถึงบุคลิกภาพและประสบการณ์ของแต่ละบุคคลด้วย ซึ่งจากผลการศึกษาชี้ได้ว่า อสม. สามารถเป็นตัวแบบในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้และการแสดงพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่เป็นตัวแบบที่ถูกต้อง รวมทั้งการนำความรู้ที่ได้ไปให้คำแนะนำขยายผลในการให้ความรู้แก่ประชาชนกลุ่มเสี่ยงต่างๆ แสดงว่า อสม. มีการรับรู้บทบาทของตนเองมากขึ้น

กระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. โดยการเสริมสร้างพลังในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ด้วยการประยุกต์ใช้แนวคิดการจัดการความรู้ การรับรู้บทบาทตนเอง การประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม และการรับรู้ความสามารถตนเอง เป็นยุทธศาสตร์หลักของพัฒนาสมรรถนะในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชแบบยั่งยืน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีความต่อเนื่องเป็นวงจรโดยไม่มีที่สิ้นสุด คือ เริ่มต้นจากประสบการณ์หรือสิ่งที่ปฏิบัติ (Practice) อยู่แล้วนำมาวิเคราะห์ให้ไตร่ตรองเพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อปัจจัยสาเหตุที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ซึ่งจะนำไปสู่การวางแผนการปฏิบัติ และการลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว โดยผลของการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ของ อสม. จะกลายเป็นประสบการณ์ใหม่ที่นำไปสู่วงจรการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องต่อไป โดยองค์ประกอบของสร้างพลังที่ใช้ในการศึกษาแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเสริมสร้างพลัง (Simons - Morton and Davis Crump, 1996) ดังนี้

1. ประสบการณ์ (Experiencing) เป็นประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช นับว่าเป็นแกนและจุดเริ่มต้นที่สำคัญของกระบวนการเรียนรู้ในการเสริมสร้างพลังเพื่อพัฒนาสมรรถนะ
2. การระบุประสบการณ์ (Name Experience) เป็นกระบวนการที่ให้ อสม. ระบุและพรรณนาประสบการณ์เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชว่ามีอะไรเกิดขึ้นบ้าง ซึ่งจะช่วยให้ อสม. เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี
3. การวิเคราะห์ (Analysis) คือกระบวนการที่ อสม. พยายามทำความเข้าใจกับประสบการณ์เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ซึ่งจะช่วยให้แต่ละคนและกลุ่มเกิดความเข้าใจ และมีความกระจำจชัดในอิทธิพลและความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้ด้วยตัวของอสม. เอง

4. การวางแผน (Planning) เป็นขั้นตอนที่ให้ อสม. คิดหาวิธีจะลงมือปฏิบัติเพื่อการเปลี่ยนแปลง และจะทำอย่างไรต่อสิ่งที่ได้เรียนรู้จากประสบการณ์นั้นโดยการจัดทำแผนชุมชนในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช พร้อมทั้งกำหนดกลยุทธ์ที่จะนำไปสู่การปฏิบัติต่อไป

5. การปฏิบัติ (Doing) เป็นขั้นตอนของการกระทำ โดยการนำแผนชุมชนมาจัดทำโครงการ กำหนดกลยุทธ์และกิจกรรมที่สำคัญ โดยผลของการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ จะกลายเป็นประสบการณ์ใหม่ที่นำไปสู่การเรียนรู้ที่ต่อเนื่องต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผลกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. ในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยการเสริมสร้างพลัง

ในส่วนของการประเมินผลกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. ในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยการเสริมสร้างพลัง พบว่า อสม. ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในการเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช อยู่ในระดับสูง อาจเป็นเพราะว่า กระบวนการพัฒนาสมรรถนะมีการเปิดโอกาสให้ อสม. ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลตั้งแต่แรก การเปิดโอกาสให้ อสม. ได้แสดงความคิดเห็นได้อย่างทั่วถึงและเป็นกันเอง การเปิดโอกาสให้ อสม. ได้เข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างอิสระและมีความยืดหยุ่นสูง รวมทั้งการจัดสิ่งแวดล้อมและสถานที่ให้เอื้ออำนวยต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งกระบวนการที่ใช้เหล่านี้ล้วนมีความเหมาะสมกับบริบทและวิถีชีวิตของ อสม. ทำให้ผลการประเมินความพึงพอใจอยู่ในระดับสูง

2. อภิปรายกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. โดยการเสริมสร้างพลัง

จากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า กระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. โดยการเสริมสร้างพลังในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชครั้งนี้ สามารถพัฒนาสมรรถนะ อสม. ได้ครบทั้ง 3 องค์ประกอบ ได้แก่ สมรรถนะด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านทัศนคติ เพราะกระบวนการประยุกต์ใช้มีหลักการที่สำคัญคือ การเสริมสร้างพลังที่เน้นการเสริมสร้างพลังให้แก่บุคคล โดยการเสริมสร้างพลังเริ่มต้นจากประสบการณ์เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช โดยให้ อสม. คิดวิเคราะห์โดยใช้วิจารณญาณเพื่อโยงปัญหาต่างๆ เข้ากับปัจจัยทางสังคมที่เป็นสาเหตุ ซึ่งการเกิดความเข้าใจดังกล่าวจะนำไปสู่การปรับปรุงพฤติกรรมที่กระทำอยู่หรือที่จะกระทำในอนาคตให้เป็นไปในทางที่ถูกต้องและเหมาะสม โดยการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยส่งเสริมให้ อสม. มีส่วนร่วมในทุกๆ ขั้นตอนของกระบวนการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ตั้งแต่การค้นหาประเด็นปัญหาที่เป็นที่สนใจ และมีความสำคัญ การวางแผนกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการสนทนา และจัดกิจกรรมการเสริมสร้างพลัง และการประเมินผลตนเอง ตลอดจนการประเมินผลกระบวนการ นอกจากนี้ยังเป็นการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม (Collective Learning) คือการที่ อสม. ทุกคนสอนทุกคนเรียน โดยผู้วิจัยจะเปลี่ยนบทบาทหน้าที่มาเป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้ หรือผู้ประสานงาน

แทนการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ตามบทบาทเดิม การที่ อสม. ได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน นอกจากจะทำให้ อสม. แต่ละคนได้เกิดความรู้สึกว่ามีพลังสนับสนุนมากพอที่จะกระทำการแก้ปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตามที่ตนเองต้องการ การเสริมสร้างพลังที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะ และทักษะ ซึ่งอาจเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทันที หรือมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายหลังเมื่อ ได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ นอกจากนี้ยังนำไปสู่การกระทำเพื่อการเปลี่ยนแปลง โดยจะมีการสนับสนุนและกระตุ้นให้ อสม. มีการวางแผนร่วมกัน สำหรับการปฏิบัติเพื่อการเปลี่ยนแปลงเป็นกระบวนการที่มีความยืดหยุ่นและเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง โดยจะมีการปรับเนื้อหาและวิธีการ ให้เหมาะสมกับความต้องการของกลุ่ม เนื่องจาก อสม. สามารถเรียนรู้ สิ่งต่างๆ จากประสบการณ์จริงและจากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเองได้ตลอดเวลาและเป็นการเรียนรู้ที่ไม่น่าเบื่อ และมีวัตถุประสงค์ชัดเจนคือ การพัฒนาสมรรถนะในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

นอกจากนี้กระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. ในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยการเสริมสร้างพลัง ชี้ให้เห็นว่า การที่ อสม. ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความรู้และประสบการณ์ในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ในเวทีการจัดการความรู้ ทำให้ อสม. ได้มีโอกาสร่วมคิดและเรียนรู้ด้วยกันตั้งแต่แรก และจากการที่ อสม. ได้เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ทำให้ อสม. เกิดการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตั้งแต่ต้น เริ่มตั้งแต่การร่วมคิดวิเคราะห์และค้นหาสถานการณ์ปัญหา การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การค้นหาแนวทางในการแก้ไขและการจัดทำแผนชุมชน รวมทั้งการประเมินผล ซึ่งโอกาสในการมีส่วนร่วมเหล่านี้เกิดจาก อสม. ได้มีการควบคุมตนเองและยอมรับการควบคุมตนเอง อีกทั้ง อสม. ยังเกิดความตระหนักในปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชซึ่งนำไปสู่ความเข้าใจในเหตุและผลของการเกิดปัญหาว่าสิ่งใดเป็นเหตุ สิ่งใดเป็นผล และความตระหนักนี้ยังก่อให้เกิดการพัฒนาสมรรถนะตนเองในด้านความรู้และทักษะอีกด้วย อนึ่งการมีโอกาสเข้าร่วมกระบวนการ พัฒนาสมรรถนะของ อสม. ยังก่อให้เกิดทักษะในการปฏิบัติและก่อให้เกิดการปฏิบัติจริงตามแผนที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งกระบวนการที่เกิดขึ้นเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดการเสริมสร้างพลังในระดับบุคคลของอิสราเอลและคณะ (Israel, et al., 1994) โดยสามารถอธิบายได้ว่ากระบวนการเสริมสร้างพลังที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการเสริมสร้างพลังในระดับบุคคลหรือกระบวนการเสริมสร้างพลังในระดับจิตใจหมายถึง ความสามารถของ อสม. ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์ ทำความเข้าใจกับปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และฝึกทักษะในการจัดทำแผนชุมชนในการแก้ปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช การเสริมสร้างพลังในระดับนี้ ทำให้ อสม. รู้สึกว่าตนเอง

มีคุณค่า มีความสามารถ มีอำนาจในการควบคุมตนเองให้ดำเนินชีวิตไปในทางที่ตนเองเลือก ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม โดยความสามารถนี้จะแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับคุณภาพและประสิทธิภาพที่ไม่เท่าเทียมกันของบุคคล ซึ่งเป็นวิธีการเสริมสร้างพลังเพื่อเพิ่มความสามารถในตัวบุคคล นอกจากนี้การที่ อสม. ได้เข้าร่วมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะโดยการเสริมสร้างพลังได้มีส่วนในการพัฒนาความรู้สึกในกลุ่ม โดยการปลุกจิตสำนึกในตัวของสมาชิกของกลุ่ม อสม. ให้มีความรู้สึกร่วมที่จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การตระหนักถึงโครงสร้างหน้าที่ทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อกลุ่ม จะทำให้ อสม. ที่ขาดพลังในตนเองมีจุดมุ่งหมายร่วมกันที่จะใช้พลังกลุ่มในการแก้ไขปัญหาให้กับกลุ่ม อสม. ให้กลุ่มมีความรับผิดชอบในการมองและแก้ปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช จะช่วยให้รู้สึกเป็นอิสระ ส่วนการกำหนดความรับผิดชอบของบุคคลต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคตเพื่อให้บุคคลนั้นมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง และรู้สึกถึงพลังของตนเองในการที่จะมุ่งมั่นแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (อวยพร ตันมุขยกุล, 2540)

ผลจากกระบวนการพัฒนาสมรรถนะโดยการเสริมสร้างพลังทำให้ อสม. มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้ ดังต่อไปนี้

1. กระบวนการพัฒนาสมรรถนะโดยการเสริมสร้างพลัง ทำให้ อสม. มีอำนาจในการตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชด้วยตนเองสูงเพราะเมื่อ อสม. มีความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากขึ้น ทำให้สามารถตัดสินใจเลือกซื้อหรือใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชใช้ด้วยตนเองได้อย่างถูกต้อง มีการอ่านฉลากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชข้างขวดเพื่อทราบว่าเป็นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ใช้สำหรับพืชอะไร เหมาะสำหรับศัตรูพืชชนิดไหนหรือโรคอะไร วิธีการผสมทำอย่างไร เป็นต้น ในด้านวิธีใช้หรือการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช อสม. สามารถตัดสินใจเปลี่ยนพฤติกรรมฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้อย่างถูกต้อง ไม่ต้องเลียนแบบพฤติกรรมการใช้จากเพื่อนบ้าน หนึ่งในขั้นตอนของการพัฒนาสมรรถนะด้านทักษะ โดย อสม. ได้เข้าร่วมกิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเพื่อจัดทำแผนชุมชนในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช อสม. ทุกคนจะได้แสดงความคิดเห็นอย่างมีอิสระและมีอำนาจในการตัดสินใจอย่างเท่าเทียมกันในทุกขั้นตอนตั้งแต่การค้นหาปัญหา การวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหา การกำหนดเป้าหมาย การจัดทำแผนงาน/โครงการแก้ไขปัญหา และการประเมินผลร่วมกัน นอกจากนี้ผลการประเมิน พบว่า สมรรถนะด้านความรู้ ทักษะและพฤติกรรมของ อสม. ในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชหลังเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกระบวนการ โดยเฉพาะสมรรถนะด้านพฤติกรรมดี แสดงให้เห็นว่า อสม. มีทัศนคติหรือความรู้สึกต่อประโยชน์หรือ

ความจำเป็นในการแก้ไขปัญหาจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากขึ้น จึงส่งผลต่อการตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชด้วยตนเอง

2. กระบวนการพัฒนาสมรรถนะโดยการเสริมสร้างพลังทำให้ อสม. สามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมภายในกลุ่ม อสม. ด้วยกันไม่ได้เกิดจากการชี้แนะ หรือการสอนของเจ้าหน้าที่หรือวิทยากรประจำกลุ่ม ทำให้ อสม. สามารถดึงศักยภาพในตนเองที่มีอยู่แล้ว (Tacit Knowledge) เป็นการดึงเอาส่วนดีของ อสม. แต่ละคนมารวมกันเนื่องจาก อสม. แต่ละคนมีบทบาทในสังคมและอาชีพที่แตกต่างกัน บางคนเป็นสมาชิก อบต. บางคนเป็นผู้ใหญ่บ้าน บางคนทำนา บางคนจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืช บางคนรับจ้างฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ในตอนแรกที่เข้าร่วมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะอาจมี อสม. บางคนมาตามกลุ่มเพื่อนด้วยกันหรือได้รับการชักชวน แต่เมื่อได้เข้าร่วมกระบวนการ พัฒนาสมรรถนะแล้ว รู้สึกว่าได้ประโยชน์ ได้เป็นทั้งผู้ให้ความรู้และผู้ได้รับความรู้ จึงรู้สึกต้องการเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะในทุกขั้นตอน เพราะต้องการมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มเพื่อน อสม. และทีมวิทยากรประจำกลุ่ม ทำให้ อสม. เกิดการเรียนรู้แบบผู้ใหญ่ เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการได้ลงมือกระทำจริง ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงในการทำงานของแต่ละคนจากการสังเกต ฟินิจพิเคราะห์ด้วยตนเองหรือเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริงในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช เป็นการเรียนรู้ไปด้วยกันพร้อมๆ กันทั้งกลุ่มโดยไม่มีใครเป็นคนชี้หน้าความคิด ไม่มีใครเป็นครูหรือผู้สอน ทุกคนเป็นครูและนักเรียนไปพร้อมๆ กัน และทำให้ อสม. แต่ละคนเกิดการยอมรับนับถือในคุณค่าของกันและกัน

3. กระบวนการพัฒนาสมรรถนะโดยการเสริมสร้างพลังทำให้เกิดองค์การที่เข้มแข็งในระดับรากหญ้า เพราะทำให้ อสม. เห็นความสำคัญของปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้ด้วยตนเองตั้งแต่เริ่มต้น และสามารถแยกแยะปัญหาได้ด้วยประสบการณ์ตนเอง โดยผู้วิจัยเป็นเพียงผู้กระตุ้นและส่งเสริมให้ อสม. ได้คิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบมากขึ้นเท่านั้น โดยเริ่มจากการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช โดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ตรงจากการใช้และแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่แต่ละคนมีอยู่ ทำให้เกิดความเห็นใจ ความเข้าใจกัน เกิดความสมัครสมานสามัคคี ก่อให้เกิดบรรยากาศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่มีพลังซึ่งจะส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งในระดับรากหญ้าซึ่งจะนำไปสู่พลังที่ทำให้ อสม. เกิดความเข้มแข็งและสามารถจัดการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้ด้วยตนเอง เพราะในทุกขั้นตอนของการแก้ไขปัญหาเกิดจากความต้องการของชุมชนเอง โดยผู้วิจัยเป็นเพียงผู้กระตุ้นส่งเสริมเท่านั้น ทำให้เกิดการพลิกสถานการณ์การจัดทำแผนชุมชนจากบนสู่ล่าง (Top Down)

เป็นการจัดทำแผนแบบจากล่างสู่บน (Bottom Up) ซึ่งจะทำให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน โดยในขั้นตอนการประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม อสม. สามารถกำหนดโครงการ/กิจกรรมในการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้ด้วยตนเอง โดยเปิดโอกาสให้ อสม. ได้มีเวทีในการร่วมคิดร่วมทำ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ อสม. สามารถประเมินผลการเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะในการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้ด้วยตนเองอีกด้วย ซึ่งเป็นพลังพื้นฐานสำคัญที่แตกต่างจากวิธีการอื่นๆ ที่ผู้วิจัยหรือส่วนราชการมักจะเป็นผู้กำหนดแผนงานในทุกขั้นตอน รวมทั้งการประเมินผล เมื่อผู้วิจัยออกจากพื้นที่ไปแล้ว อสม. สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหามาด้วยตนเองได้

4. กระบวนการพัฒนาสมรรถนะโดยการเสริมสร้างพลังทำให้ อสม. หันกลับมาสนใจการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างพินิจพิเคราะห์เพิ่มมากขึ้น ได้มีโอกาสสังเกตพฤติกรรมทั้งของตนเอง สมาชิกในครอบครัวและเกษตรกรเพื่อนบ้านมากขึ้น โดยในอดีตที่ผ่านมา อสม. อาจไม่ได้ให้ความสนใจในเรื่องสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมานักเนื่องจากเป็นเรื่องใกล้ตัวมากเกินไป เป็นวิถีชีวิตประจำวันที่มีความคุ้นเคย แต่เมื่อได้เข้าร่วมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะที่เปิดโอกาสให้แต่ละคนได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ แสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ทำให้ อสม. แต่คนละหันกลับมาคิดวิเคราะห์ หันกลับมามองอดีตที่ผ่านมาว่าตนเองคิดอย่างไร ปฏิบัติอย่างไร เป็นการสะท้อนวิถีชีวิตในอดีตที่ผ่านมาเกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช มีการพินิจพิเคราะห์อย่างละเอียดในทุกขั้นตอนของการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช นอกจากนี้ อสม. ยังสามารถพินิจพิเคราะห์พฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรเพื่อนบ้านแต่ละคนว่าเป็นอย่างไร และสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในภาพรวมของชุมชนได้ ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาอาจไม่มีใครให้ความสำคัญและพบเห็นสถานการณ์ปัญหาโดยบังเอิญหรือเพิกเฉยกับปัญหาในเรื่องเหล่านี้มานาน ทั้งนี้หลังจากได้แผนชุมชน/โครงการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชแล้วทำให้ อสม. สามารถนำองค์ความรู้มาเปลี่ยนเป็นข้อมูลข่าวสารนำเข้าไปกับชุมชน ในการนำไปสร้างความตระหนักรู้ปัจจุบันหากเพื่อนบ้านมีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชจะได้รับ ความสนใจ ใส่ใจจาก อสม. มากขึ้นว่ามีการปฏิบัติถูกต้องหรือไม่ อย่างไร ให้ความสำคัญกับวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากขึ้น มีการแสดงบทบาทของ อสม. มากขึ้น เช่น เมื่อพบเห็นสมาชิกในครอบครัวหรือเพื่อนบ้านมีพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ไม่ถูกต้องจะให้คำแนะนำทันที รวมทั้งการทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีที่ถูกต้องในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

5. กระบวนการพัฒนาสมรรถนะโดยการเสริมสร้างพลังสามารถสร้างความมั่นใจให้กับ อสม. ในการเป็นผู้กำหนดนโยบาย (Policy Maker) ในการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

รวมทั้งปัญหาสุขภาพอื่นๆในชุมชนได้ โดยในอดีตที่ผ่านมาโครงการหรือกิจกรรมต่างๆที่ลงมาในชุมชนมักจะถูกกำหนดโดยนโยบายจากบนลงล่าง (Top Down) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงเป็นผู้รับผิดชอบและทำแบบบูรณาการเหมือนกันหมดในทุกพื้นที่ แต่กระบวนการพัฒนาสมรรถนะโดยการเสริมสร้างพลังเป็นการสร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ โดยกำหนดกิจกรรม/โครงการแก้ไขปัญหาลงข้างขึ้นบน (Bottom Up) โครงการที่เกิดจากความคิดของ อสม. สามารถนำไปปฏิบัติได้และมีความเป็นไปได้สูงในทางปฏิบัติ ทำให้ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหันมาให้ความสำคัญกับโครงการที่เกิดจากชุมชนมากขึ้น รวมทั้งในการจัดทำโครงการต่างๆ จะต้องคำนึงผลกระทบหรือประโยชน์ที่ชาวบ้านจะได้รับ เพราะมีผลต่อฐานเสียงในการบริหารงานโดยตรง ดังนั้น อสม. จึงมีบทบาทต่อการกำหนดนโยบายมากขึ้นในทุกระดับ ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับอำเภอ และจังหวัด เมื่อ อสม. ผ่านกระบวนการพัฒนาสมรรถนะจะเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้มีความมั่นใจในตนเอง สามารถแสดงความคิดเห็นหรือเรียกร้องผลักดันนโยบายที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนในเวทีต่างๆ ได้อย่างมั่นใจมากขึ้นเพราะได้ผ่านเวทีการแสดงความคิดเห็นที่สร้างสรรค์ มีบรรยากาศการเป็นทั้งผู้ฟังที่ดีและผู้พูดที่ดี มีการยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความมั่นใจในตนเองมากขึ้น ไม่ว่าผู้เข้าร่วมเวทีจะมีสถานะทางสังคมหรืออาชีพอะไร ทุกคนจะมีความเท่าเทียมกันในการพูด การแสดงความคิดเห็นเพื่อกำหนดนโยบาย

6. กระบวนการพัฒนาสมรรถนะโดยการเสริมสร้างพลังทำให้เกิดความสมดุลของอำนาจในการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับ อสม. เพราะทำให้เกิดจากทัศน์ใหม่ในการแก้ไขปัญหาร่วมกันระหว่าง อสม. และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในอดีตที่ผ่านมาเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้คิดวิธีการและดำเนินกิจกรรม/โครงการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเพียงลำพัง โดยวิธีการ/กิจกรรมในการแก้ไขปัญหามักกำหนดโดยเจ้าหน้าที่ เช่น การรณรงค์ให้ความรู้ การเจาะเลือดตรวจหาสารเคมีตกค้างในเลือดเกษตรกร และ อสม. เป็นเพียงผู้ถูกกระทำคือถูกร้องขอให้ช่วยทำกิจกรรมตามที่เจ้าหน้าที่ต้องการ ส่งผลให้โครงการต่างๆไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร กระบวนการพัฒนาสมรรถนะโดยการเสริมสร้างพลังทำให้ อสม. เปลี่ยนบทบาทจากผู้ถูกกระทำเป็นผู้กระทำเสียเอง โดย อสม. มีจุดเด่นคือมีความใกล้ชิดกับประชาชน และมีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาสารเคมีกำจัดศัตรูพืช รวมทั้งเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากปัญหา เมื่อพลิกผันตนเองมาเป็นผู้กระทำโครงการแก้ไขปัญหายั่งยืนและเมื่อสองฝ่ายมาประสานกันทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐและ อสม. จะทำให้เกิดความสมดุลของอำนาจเพราะผู้ได้รับผลประโยชน์ หรือผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงได้มีส่วนร่วมเป็นผู้แก้ไขปัญหาร่วมกับหน่วยงานที่

รับผิดชอบตั้งแต่เริ่มต้นในทุกขั้นตอน ความสมดุลของอำนาจในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชจะเกิดเป็นพลังอันยิ่งใหญ่ที่แผ่ไปยังกลุ่มเป้าหมายอื่นๆ

7. กระบวนการพัฒนาสมรรถนะโดยการเสริมสร้างพลัง ทำให้เกิดผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agents) โดยทำให้ อสม. เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตนเองในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงวิธีการในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ทำให้เกิดแบบอย่างที่ดี (Role Model) ในการปฏิบัติตนที่ถูกต้องในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของ อสม. ให้กับเกษตรกรในชุมชน และคุ่มครัวเรือนที่ อสม. แต่ละคนรับผิดชอบ โดยกระบวนการเสริมสร้างพลังทำให้ อสม. เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคมอย่างเป็นธรรมชาติ มีการรวมกลุ่มกัน รวมตัวกัน มีการสร้างการเรียนรู้ร่วมกันในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช โดยกระบวนการพัฒนาสมรรถนะโดยการเสริมสร้างพลังทำให้เกิดการก่อหวอดหรือเกิดการกระเพื่อมทางสังคมโดย อสม. เป็นจุดเริ่มต้น อยู่วงในสุด เนื่องจากการเคลื่อนไหวของ อสม. ในการมารวมตัวกัน และมีผู้วิจัยเป็นผู้สนับสนุนทำให้เกิดการเคลื่อนไหวแบบไม่เป็นทางการและเป็นธรรมชาติ ซึ่งแตกต่างจากการเคลื่อนไหวในอดีตที่ภาครัฐมาจัดประชุมอย่างเป็นทางการในห้องประชุม มีพิธีเปิด มีการลงทะเบียน มีการอบรมและบรรยาย ซึ่งไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน แต่กระบวนการพัฒนาสมรรถนะโดยการเสริมสร้างพลังมีความยืดหยุ่น มีความคล่องตัว มีความเป็นกันเอง มีความเป็นธรรมชาติของ อสม. เพราะกระบวนการพัฒนาสมรรถนะโดยการเสริมสร้างพลังดำเนินการในพื้นที่ชุมชนที่ อสม. อาศัยอยู่จริง ดำเนินการตามสถานที่ที่ อสม. ได้เลือกแล้วว่าเหมาะสม เช่น ศาลาประชาคมประจำหมู่บ้าน ศาลาอเนกประสงค์ ซึ่งมีความเป็นตัวตนของ อสม. มากกว่า และการเข้าร่วมกระบวนการอย่างเป็นธรรมชาติ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืน ทำให้การแสดงความคิดเห็นเป็นไปอย่างอิสระ มีความยืดหยุ่นสูงเพราะไม่ถูกกำหนดกรอบหรือกติกาที่ทำให้ไม่กล้าแสดงความคิด โดยประเมินผลได้จากจำนวน อสม. ที่เข้าร่วมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะครบทุกคน แต่อาจมีบางคนที่เข้าร่วมไม่ครบทุกครั้งในทุกขั้นตอนเนื่องจากมีความจำเป็น แต่ได้ติดตามผลและติดตามการนัดหมายครั้งต่อไปจากเพื่อน อสม. ด้วยกันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการเคลื่อนไหวทางสังคมอย่างเป็นธรรมชาติเป็นการแก้ไขปัญหาที่รากเหง้าของปัญหาอย่างแท้จริง ไม่ใช่การแก้ไขปัญหาแบบฉาบฉวยเพราะมาจากการเคลื่อนไหวของ อสม. อย่างแท้จริง โดย อสม. ผู้ได้ใกล้ชิดปัญหาหรือผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นผู้เคลื่อนไหวหรือเป็นผู้กระทำเป็นวงแรกที่เริ่มกระเพื่อม ต่อจากนั้นวงที่จะกระเพื่อมต่อไปคือสมาชิกในครอบครัว เครือญาติและเพื่อนบ้าน ในละแวกใกล้เคียง รวมทั้งเกิดการกระเพื่อมในระดับชุมชน และทำให้เกิดแรงกระเพื่อมทางสังคม

ไปสู่คนชายขอบและคนริมรั้ว ทำให้ อสม. เกิดความภาคภูมิใจในความสามารถตนเองต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน

8. กระบวนการพัฒนาสมรรถนะโดยการเสริมสร้างพลังทำให้ อสม. สามารถคิดวิเคราะห์ในเชิงระบบได้ ทั้งนี้ในการวิเคราะห์ข้อมูลของ อสม. ไม่ได้วิเคราะห์ด้วยตัวเลขหรือสถิติ แต่เกิดจากการได้พูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และการพบปะกัน เป็นการนำความจริงเกี่ยวกับปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมาตีแผ่ และปัญหาเหล่านี้ได้จากประสบการณ์จริงที่เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นวิถีชีวิตประจำวันของ อสม. อยู่แล้ว การที่ อสม. ได้ค้นพบความจริงร่วมกัน จากเหตุการณ์ปัญหาจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่เกิดขึ้นจริงในชุมชน ทำให้ อสม. ได้เกิดข้อค้นพบใหม่ๆ ที่เป็นเหตุการณ์จริงในพื้นที่ที่เป็นเรื่องใกล้ตัว เป็นเรื่องในครอบครัว ในชุมชน นำไปสู่การเกิดความตระหนักในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากขึ้น เนื่องจากกระบวนการพัฒนาสมรรถนะทำให้ อสม. เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโทษภัยอันตรายของสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และวิธีการป้องกันตนเองจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช รวมทั้งมีความรู้ในการแก้ไขปัญหา ซึ่งจะทำให้ อสม. เกิดความตระหนักว่าปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในชุมชนเป็นปัญหาสำคัญที่ถูกละเลยมานาน จำเป็นต้องดำเนินการแก้ไขอย่างจริงจังโดยการลงมือปฏิบัติการด้วยการจัดทำแผนงาน/โครงการแก้ไขปัญหาร่วมกัน นอกจากนี้ผลการประเมินหลังเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ พบว่า อสม. มีค่าคะแนนสมรรถนะเฉลี่ยสูงขึ้นทุกด้านทั้งด้านความรู้ ทักษะและพฤติกรรม ซึ่งกล่าวได้ว่า อสม. เกิดความตระหนักในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากขึ้น

9. กระบวนการพัฒนาสมรรถนะโดยการเสริมสร้างพลังทำให้ อสม. เกิดทางเลือกที่หลากหลายในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและทำให้ อสม. เกิดความเห็นพ้องต้องกันในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในชุมชนร่วมกัน การแก้ไขปัญหาชุมชนที่ผ่านมามักถูกกำหนดหรือดำเนินการโดยหน่วยที่รับผิดชอบโดยตรง แต่กระบวนการพัฒนาสมรรถนะโดยเสริมสร้างพลังในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ได้ผ่านกระบวนการความเห็นพ้องต้องกันเริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์สถานการณ์และค้นหาปัญหาร่วมกันในเวทีการจัดการความรู้ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนงาน/โครงการแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยกระบวนการ AIC โดยในทุกขั้นตอนจะมีการหาข้อสรุปเพื่อให้เกิดความเห็นพ้องต้องกัน เช่น การโหวตคะแนนเพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ซึ่งนับว่าเป็นฉากทัศน์ใหม่เช่นกันเพราะในอดีตที่ผ่านมาการแก้ไขปัญหาส่วนใหญ่ไม่มีการจัดลำดับความสำคัญ หรือการจัดลำดับความสำคัญมักถูกกำหนดหรือตัดสินใจโดยผู้บริหารโดยไม่ผ่านมติเสียงส่วนใหญ่

10. กระบวนการพัฒนาสมรรถนะโดยการเสริมสร้างพลังทำให้ อสม. เกิดภาวะผู้นำอย่างไม่เป็นทางการขึ้นเพราะเกิดการทำลายกำแพงที่เป็นตัวตนในสังคมชนชั้นที่มีความแตกต่างกัน แล้วร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ไม่ว่าจะอยู่ในสถานะสภาพใดในสังคม เช่น อสม.บางคนเป็นสมาชิก อบต. เป็นผู้ใหญ่บ้าน เป็นเจ้าของร้านจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืช หรือเป็นเกษตรกร โดยมี อสม. หลายคนที่สามารถเป็นผู้นำในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้ กระบวนการพัฒนาสมรรถนะโดยการเสริมสร้างพลังทำให้เห็นพัฒนาการภาวะผู้นำของ อสม. โดยในขั้นต้นของกระบวนการมักไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็น เมื่อเวลาผ่านไป อสม. เริ่มกล้าแสดงความคิดเห็นกล้าแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์รวมทั้งกล้าตัดสินใจมากขึ้น โดยบางคนแสดงภาวะผู้นำในการวิเคราะห์ปัญหา บางคนแสดงภาวะผู้นำในการเล่าประสบการณ์ตรง บางคนแสดงภาวะผู้นำในการแสดงความคิดเห็นจากการสังเกตจากพฤติกรรมของเพื่อนบ้าน สิ่งเหล่านี้แสดงว่า ได้เกิดภาวะผู้นำในตัว อสม.

11. กระบวนการพัฒนาสมรรถนะโดยการเสริมสร้างพลังทำให้ อสม. เกิดความเชี่ยวชาญในด้านการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช เกิดปราชญ์ชุมชนในด้านสารเคมีกำจัดศัตรูพืช โดยผลจากการประเมินสมรรถนะด้านความรู้ในด้านการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช หลังเข้าร่วมกระบวนการ พบว่า อสม. มีความรู้เฉลี่ยเพิ่มมากขึ้นและมีความรู้อยู่ในระดับสูงกว่าค่าเฉลี่ยความรู้ของ อสม. ระดับจังหวัด อาจกล่าวได้ว่าทำให้เกิดปราชญ์ชุมชนในด้านสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และเมื่อมีปราชญ์ชุมชนในทุกละแวกบ้านในชุมชนเกิดขึ้นพร้อมๆ กันจะทำให้เกิดพลังในการแก้ไขปัญหาทั้งในระดับบุคคล ครัวเรือนและชุมชน ทำให้เกิดเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

12. กระบวนการพัฒนาสมรรถนะโดยการเสริมสร้างพลังเป็นการผสมผสานระหว่างกระบวนการวิจัยกับวิถีชีวิตของชุมชน ทำให้เกิดนักวิจัยชุมชนที่มีการผสมผสานระหว่างวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนกับระเบียบวิธีวิจัยแบบง่ายๆ ที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน เนื่องจาก อสม. ถูกพลิกผันบทบาทจากผู้ถูกกระทำมาเป็นผู้กระทำ โดยเริ่มตั้งแต่การค้นหาปัญหาด้วยข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง การรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ การแก้ไขปัญหา และการประเมินผล กระบวนการคิดวิเคราะห์ได้รับการหล่อหลอมอย่างเป็นระบบโดยอสม.ไม่รู้ตัว สิ่งเหล่านี้ทำให้ อสม. มีมุมมองในการคิดที่เป็นระบบและเป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้น ทำให้ อสม. สามารถวิเคราะห์ปัญหาชุมชนที่มีความซับซ้อนได้เพราะปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้ถูกย่อยออกเป็นขั้นตอนต่างๆ ตั้งแต่การค้นหาปัญหา การวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาและการประเมินผล โดยมีนักวิจัยเป็นผู้ก่อรูปและ อสม.

ช่วยกันแตกย่อยรายละเอียด ร่วมกันวิเคราะห์ความซับซ้อนของปัญหาว่ามีรากเหง้าหรือสาเหตุเกิดจากอะไรบ้าง สิ่งเหล่านี้เป็นกระบวนการสร้างนักวิจัยชุมชน

13. กระบวนการพัฒนาสมรรถนะโดยการเสริมสร้างพลังทำให้เกิดนักประชาสัมพันธ์ชุมชน โดยทำให้ อสม. รู้วิธีการที่จะพูด วิธีการแสดงความคิดเห็น และวิธีการขยายความคิดของตนเองในที่สาธารณะซึ่งเป็นคุณสมบัติเบื้องต้นของนักประชาสัมพันธ์ หลังจาก อสม. ได้สะสมความรู้จากกระบวนการพัฒนาสมรรถนะโดยผ่านเวทีการจัดการความรู้เมื่อกลับไปบ้าน จะไปพูดขยายองค์ความรู้ที่ได้ต่อกับสมาชิกในครอบครัวและเพื่อนบ้าน โดยใช้ภาษาถิ่นของตนเอง ซึ่งจะทำให้ อสม. เกิดความมั่นใจและกล้าพูดในที่ชุมชนมากขึ้น ทำให้ชุมชนหรือชาวบ้านเกิดความศรัทธาในตัว อสม. มากขึ้น

14. กระบวนการพัฒนาสมรรถนะโดยการเสริมสร้างพลังทำให้ อสม. เกิดความเป็นเอกภาพและมีความสำนึกรับผิดชอบต่อชุมชน (Unit Community and Community Spirit) ในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช การเข้าร่วมกระบวนการกลุ่มเพื่อพัฒนาสมรรถนะในขั้นตอนต่างๆทำให้ อสม. เกิดความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน เห็นอกเห็นใจกัน รู้สึกเป็นผู้ร่วมชะตากรรมเดียวกันในการประสบกับปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ทำให้เกิดสำนึกรับผิดชอบต่อชุมชนร่วมกันในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ไม่ต้องรอให้ทางราชการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาแก้ไขปัญหาให้ นอกจากนี้กระบวนการพัฒนาสมรรถนะโดยการเสริมสร้างพลังยังทำให้เกิดพลังทางสังคมขึ้น โดย อบต. ได้เห็นความสำคัญและให้การสนับสนุนผลักดันไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งจะเชื่อมโยงไปสู่ฐานเสียงทางการเมืองท้องถิ่นต่อไปเนื่องจากมี อสม. หลายคนที่มีตำแหน่งเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลด้วย

ข้อจำกัดของกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม.

1. เนื่องจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีการใช้กันมานาน จนเป็นวิถีชีวิต ผู้ที่ไม่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช จะทำให้ได้ผลผลิตทางการเกษตรน้อย ดังนั้นการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมให้หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช หรือการใช้สารทดแทนสารเคมีกำจัดศัตรูพืชจึงเป็นเรื่องที่ยาก ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นพฤติกรรมการใช้สารเคมีอย่างถูกต้อง และการป้องกันตนเองมากกว่าการลดหรือเลิกการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเพื่อไม่ให้ อสม. รู้สึกขัดกับบริบทและวิถีชีวิตในการทำนา แต่ได้แทรกซึมเรื่องของการใช้สารชีวภาพทดแทนสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและแสดงให้เห็นถึงความสำคัญและปัญหาผลกระทบของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชต่อสุขภาพ

2. ข้อจำกัดเรื่องระยะเวลา ทำให้งานวิจัยชิ้นนี้ไม่ได้มีการประเมินผลกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. ระยะยาว ว่ากระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. มีผลกระทบต่อชุมชนในระยะยาวอย่างไร

3. อสม. มีลักษณะไม่เป็นเนื้อเดียวกันคือมีความแตกต่างทั้งในด้านอายุ อาชีพ การศึกษา การดำรงตำแหน่งอื่นในสังคม และประสบการณ์เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ทำให้มีมุมมองที่แตกต่างกัน ถ้า อสม. มีความเป็นเนื้อเดียวกันจะขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาสมรรถนะไปได้ดี

4. แผนชุมชนในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ได้เกิดจากความคิดของกลุ่ม อสม. เพียงกลุ่มเดียว

5. ในการจัดเวทีสนทนากลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ กลุ่มเกษตรกรกลุ่มเสี่ยงอื่นๆ เช่น ผู้ที่มีอาชีพรับจ้างฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช เกษตรกรผู้ไม่ประสบผลสำเร็จในการใช้สารชีวภาพ ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้วย

6. อสม. ขาดประสบการณ์ในการจัดทำแผนชุมชน/โครงการแก้ไขปัญหาแบบมีส่วนร่วม โดยเฉพาะโครงการที่เกี่ยวกับการใช้สารทดแทนสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ทำให้ในขั้นตอนแรกของการจัดทำโครงการแก้ไขปัญหาโดยการประชุมปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม อสม. หลายคนมีส่วนร่วมค่อนข้างน้อย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การนำกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. ไปประยุกต์ใช้ ควรมุ่งเน้นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ตรง โดยมุ่งเน้นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ตรงที่ดีที่สุดที่ถูกต้อง ซึ่งการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เหล่านี้จะนำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะด้านความรู้ ทักษะและพฤติกรรมที่ยั่งยืนต่อไปได้

1.2 กระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. ในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นกิจกรรมเฉพาะพื้นที่ หากจะมีการนำไปใช้แก้ไขปัญหาในพื้นที่อื่นๆ ควรเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะปัญหาที่คล้ายคลึงกัน โดยควรศึกษาบริบทและเงื่อนไขบางประการของชุมชน รวมทั้งควรมีการประยุกต์กิจกรรมหรือขั้นตอนให้มีความยืดหยุ่นเพื่อให้เกิดเหมาะสมกับวิถีชีวิตและบริบทของชุมชน จะทำให้การพัฒนาสมรรถนะกลุ่มเป้าหมายโดยการเสริมสร้างพลังมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2.1 ส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุน แผนงาน/โครงการ หรือนำแผนงาน/โครงการที่ตรงกับภารกิจของหน่วยงานไปบรรจุไว้ใน แผนปฏิบัติงานประจำปีเพื่อผลักดันไปสู่การปฏิบัติ เนื่องจากแผนงาน/โครงการเหล่านี้เกิดจากความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง (Community Based) และตรงสภาพปัญหาในพื้นที่ รวมทั้ง เกิดจากการมีส่วนร่วมจาก อสม. ในทุกขั้นตอน

2.2 การจัดทำแผนชุมชนในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ควรส่งเสริม และสนับสนุนให้ภาคประชาชน และกลุ่มแกนนำต่างๆ ที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากปัญหาจาก สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนตั้งแต่การร่วมวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหา ร่วมวางแผนแก้ไขปัญหาร่วมลงมือปฏิบัติและร่วมประเมินผล โดยวิธีการสร้างการมีส่วนร่วมต้อง สะดวก เรียบง่าย และมีอิสระ ไม่มีขั้นตอนที่ยุ่งยากซับซ้อน และที่สำคัญจะต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตและบริบทของชุมชน อันจะส่งผลให้เกิดแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างยั่งยืนต่อไป

3. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเสริมสร้างพลังในการพัฒนาสมรรถนะในกลุ่มเป้าหมายอื่น เนื่องจากทฤษฎีการเสริมสร้างพลังมีขั้นตอนหรือวิธีการที่หลากหลาย ซึ่งแต่ละวิธีอาจมีกิจกรรมที่มีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน

3.2 ควรมีการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเสริมสร้างพลังในการพัฒนาสมรรถนะในการแก้ไขปัญหาอื่นๆ เนื่องจากทฤษฎีการเสริมสร้างพลังสามารถพัฒนาสมรรถนะหรือศักยภาพของกลุ่มเป้าหมายได้หลายระดับทั้งในระดับบุคคล ระดับองค์กรและระดับชุมชน

3.3 ควรมีการศึกษาติดตามประเมินผลในระยะยาวเพื่อติดตามความต่อเนื่องและยั่งยืนของสมรรถนะ อสม. ในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช